

29.1.2025

Kuntaliiton ja 16 maakunnan liiton yhteinen kannanotto hallituksen ehdottamiin sidosyksikkösääntelyn muutoksiin

Lakiesitys vaikeuttaa lakisääteisten tehtävien hoitamista kunnissa - 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimuksesta tulee luopua

15.1.2025 lausunnolle tullut hallituksen lakiesitys hankintalain ja erityisalojen hankintalain muuttamisesta uhkaa kuntapalvelujen tuottamista eri puolilla Suomea. Esimerkiksi jätehuollon, ateria- ja ICT-palvelujen, puhtaus- ja kunnossapitopalvelujen sekä muiden tukipalvelujen yhtiöt jouduttaisiin uuden lain myötä purkamaan ja rakentamaan uudelleen.

Kuntaliitto ja 16 maakunnan liittoa esittävät, että 10 prosentin kategorisesta vähimmäisomistusvaatimuksesta tulee luopua tai vähintään säätää mahdollisuus poiketa siitä. Omistusosuusvaatimuksessa tulisi ottaa huomioon toimialakohtaiset, alueelliset sekä omistajakohtaiset erot ja muut painavan julkisen intressin huomioon ottavat erityispiirteet. Lisäksi muutoksille esitettyjen siirtymäaikojen tulee olla merkittävästi pidempiä kuin hallituksen esityksessä.

Samaan aikaan toteamme, että in house -yhtiöitä tulee käyttää vain, kun omistajat pystyvät määräämään yhtiön suunnasta. Mielestämme on tärkeää puuttua ilmiselviin in house -järjestämisen väärinkäytöksiin, mutta hyvin toimivaa, pitkäjänteistä ja satoja yhtiöitä koskevaa järjestelmää ei tule romuttaa yksittäisten tapausten perusteella.

Hallitus esittää ohjelmansa mukaisesti kuntien sidosyhtiöiden käyttöä koskevia rajoituksia, joiden mukaan sidosyksikön omistajakunnilla tulisi olla vähintään 10 prosentin mekaaninen omistusosuus. Sidosyksikkö on hankintalain mukainen, Suomessa ja Euroopassa yleinen sekä toimivaksi ja tehokkaaksi havaittu tapa järjestää kuntien ja hyvinvointialueiden toimintoja. Sidosyksikköhankinnalla tarkoitetaan tilannetta, jossa esimerkiksi kunta ostaa palveluja yhdessä muiden kuntien kanssa omistamaltaan yhtiöltä.

Esityksen mukaisena hankintalaistamme tulisi Euroopan tiukimpia. *Se vaikeuttaisi erityisesti pienten ja keski suurten kuntien toimintaa sekä kuntien yhteistyötä maakunnallisesti ja seudullisesti ja estäisi käytännössä valtakunnallisten kuntaomisteisten yhtiöiden toiminnan.* Lakiesitys vaikeuttaa ja jopa vaarantaa lakisääteisten tehtävien asianmukaisen hoitamisen, kun lakimuutoksella rikottaisiin toimivat palveluiden yhdessä järjestämisen rakenteet. Vähimmäisomistusprosentti on perusteeton ja kohtelee eri kokoisia kuntia perusteetta eriarvoisesti.

Erilaisilla kunnilla on erilaiset resurssit, tarpeet ja mahdollisuudet palveluiden tuottamiseen. Siksi myös sidosyksiköiden hyödyntämisessä palveluiden tuottamisessa on suurta vaihtelua. *Sidosyksiköiden*

kautta tuotetut tai hankitut palvelut ovat varsinkin pienemmille kunnille taloudellinen ja kestävä tapa järjestää palvelut yhdessä muiden kuntien kanssa. Kuten KKV:n selvityksessä on todettu, esitetyn 10 prosentin vähimmäisomistusosuuden seuraukset kohdistuisivat erityisesti pieniin ja keskisuuriin kuntiin. Myös suurille kaupungeille uudistus aiheuttaisi paljon lisätyötä ja -kustannuksia, vaikka niillä onkin paremmat mahdollisuudet, osaamista ja resursseja palveluiden uudelleenorganisoimiseen.

Uudistuksen hyödyt ovat epäselvät ja epäsuhdassa palveluiden uudelleenjärjestelystä aiheutuvaan työhön ja kustannuksiin. Lain valmistelun aikana ei ole selvitetty esityksen taloudellisia vaikutuksia kuntiin tai muihinkaan toimijoihin. Uudistuksen kertaluonteiset kustannukset, jotka syntyisivät yhtiöiden ja palveluiden purkamisesta ja uudelleen organisoitumisesta, ovat suuret. Lisäksi uudistuksella olisi jatkuvaluonteisia kustannusvaikutuksia kunnille, kun niiden neuvotteluvoima ja keskittämisestä saadut edut vähenisivät. Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) on arvioinut selvitykseensä perustuen, että uudistus todennäköisesti nostaisi kustannuksia julkisella sektorilla, koska siinä ei huomioida riittävästi eri toimialojen, alueiden ja erilaisten hankintayksiköiden ja sidosyksiköiden eroja.

Sidosyksiköiden käytön rajaaminen on *merkittävä myös varautumisen ja huoltovarmuuden näkökulmasta*. Markkinaehtoisten palveluiden saatavuus vaihtelee alueittain ja loppukädessä kunnalla on lakisääteinen velvoite järjestää palvelut myös tilanteissa, joissa markkinaehtoista palvelua ei ole saatavilla. Kuntien omistamat, sidosyksikkönä toimivat yhtiöt ovat keskeisiä varautumisen näkökulmasta, koska palveluita tulee tuottaa myös tilanteissa, joissa se ei olisi yksityisen sektorin näkökulmasta kannattavaa.

Yhteisen kannanoton ovat antaneet

Suomen Kuntaliitto

sekä

Etelä-Karjalan liitto
Etelä-Pohjanmaan liitto
Etelä-Savon liitto
Hämeen liitto
Kainuun liitto
Keski-Pohjanmaan liitto

Keski-Suomen liitto
Kymenlaakson liitto
Lapin liitto
Pirkanmaan liitto
Pohjanmaan liitto
Pohjois-Karjalan liitto

Pohjois-Pohjanmaan liitto
Pohjois-Savon liitto
Päijät-Hämeen liitto
Satakuntaliitto